

A nyilatkozatot, amelynek eredeti szövegét mellékelten tisztelettel felterjesztem, lehetőleg a kérelmező ország külügyminiszterének kell aláírnia. Amennyiben ez nem volna lehetséges, úgy aláírhatja a külügyminiszter teljes jogú meghatalmazottja is, de ez esetben írásbeli meghatalmazást kell felmutatnia. Mint praktikus tanácsot a főtítkárság azt ajánlotta, küldjem fel a nyilatkozat mellékelte szövegét Miniszter Úrnak légipostán, kérve hogy az Miniszter Úr saját kezű aláírásával ellátva ugyancsak légipostán küldessék vissza közvetlenül a főtítkárság címére. Egyben azt is közölték, hogy ezen aktus csupán formalitás, és Magyarország felvétel iránti kérelmét ennek teljesítésétől függetlenül is máris teljes jogúnak tekintik. A kérelem tárgyalására viszont a legközelebbi napokban nem fog sor kerülni, az legfeljebb egy hét múlva lesz esedékes.

Tisztelettel kérem Miniszter Úr sürgős intézkedését fentiek értelmében.

MOL XIX-J-30-a 22. doboz (fogalmazvány)

526. KÁROLYI MIHÁLY RAJK LÁSZLÓHOZ

(Párizs, 1948. szeptember 30.)

Tárgy: Belpolitikai helyzetkép

Amint Miniszter Úrnak már más úton jelentettem, a nemzetközi külpolitikai helyzettel szorosan összefüggő francia belpolitikai helyzet az utóbbi napok folyamán szintén forrongó helyzetbe jutott. A már hónapok óta gyengülő, az utóbbi hetek folyamán pedig mondhatni majdnem agonizáló troisième force teljesen ereje végén jár. A bomlási folyamat, amint arra már előző jelentéseimben rámutattam, az SFIO köreibben már hosszabb idő óta, az MRP-ben pedig főleg Bidault és Teitgen bukása óta éleződött ki erősen. Beállt az a polarizáció, amelynek eddig csupán tendenciája mutatkozott, de amely a középpártokat szétbomlással fenyegeti.

Az MRP-ben a balszárny az, amely erősen mozgolódik, és pedig erős szimpátiákat mutat fel a baloldallal való össz[e]működés irányában.

Az SFIO köreibben pedig számos fontos disszidálási mozgalom indult meg. Mindekelőtt kilépett a pártból a finistère-i egész csoport. A cannes-i szervezet viszont ultimátumot intézett a párt vezetőségéhez, követelve politikájának megváltoztatását. Ezenkívül számos, közéletben ismert és fontos személy hagyta ott a pártot legutóbb. Ezek közül különösen nagy feltűnést keltett Paul Rivet professzornak, a Musée de l'Homme igazgatójának kilépése, amelyet bizalmas értesülésem szerint nevezettnek egy drámai beszélgetése előzött meg Léon Blummal. A szocialista pártvezér ugyanis mindenképpen maradásra akarta bírni Rivet-t, aki azonban hajthatatlan maradt. Ennek láttára Blum rezignáltan jegyezte meg, hogy már oly emberek, mint Rivet sem látják a helyzetet helyesen, és kilépésükkel az SFIO sírját ássák, mire Rivet azt válaszolta: „e sírt Te már régen megástad, mon camarade.”¹

A középpártokban megindult bomlási folyamat - amely alól nem tudta kivonni magát a radikális párt sem - a fent említett polarizáció irányának megfelelően részben a kommunista párt, részben az RPF felé irányult.

A baloldal felé való orientáció gondolata vetette fel azt a lehetőséget, hogy a harmadik erő uralmának csődjére való tekintettel ismét visszatérnek a nagykoalíciós megoldáshoz a kommunisták bevonásával. Jellemző, hogy amíg egy fél évvel ezelőtt ilyen megoldásnak még csak a gondolata sem merülhetett volna fel, addig ma már ezt nemcsak politikai körökben emlegetik, hanem a sajtóban is jelentek meg ilyen irányú hírek.

Ezek értelmében elképzelhető volna Vincent Auriol lemondása a köztársasági elnöki tisztségről, hogy e helyett átvegye egy ilyen széles alapokon nyugvó koalíciós kormány miniszterelnökségi tisztjét. A köztársasági elnöki tisztségre állítólag Herriot neve került volna kombinációba, bár nem valószínű, hogy az agg és fizikailag már gyenge pártelnök e megbízatást elfogadná.

Kétségtelen, hogy a baloldali koalíciós megoldásnak egyelőre még igen nagy, egyelőre majdnem áthidalhatatlannak látszó akadályai vannak, és pedig elsősorban Amerikának feltétlen ellenzése és itteni igen erős politikai befolyása következtében. Ezzel szemben tény, hogy a francia belpolitikában e megoldásnak számos híve van. Az SFIO-nak egy jelentős hányada erősen hajlik e megoldás felé, és az MRP képviselői közül is mintegy 25-30 hajlandó volna e kombinációt elfogadni. Hasonló a helyzet a többi kisebb pártok körében.

Mint e megoldásnak egyik igen jellemző és fontos előjele, sőt előkészítő lépése említendő fel az a körülmény, hogy legújabbán komoly lépés történt a megszállás alatti francia ellenállási mozgalmak szervezeteinek újra életre hívására. Elsősorban a Conseil National de la Résistance-ról,² továbbá a Comité de la Libération de Paris-ről³ van szó ezzel kapcsolatban. Ez utóbbi szervezet egyik vezető tagja, Blocq-Mascart ez irányban kezdeményező lépést tett, felvéve az érintkezést a CGT szervezeteivel, amelynek részéről Tollet titkárral tárgyalt ez irányban. A mennyiben e mozgalom sikerrel járna, úgy a legelőnyösebb kiinduló pontját alkothatná az ellenállási mozgalomban részt vett összes pártok összefogásának és együttműködése kiépítésének.

E mozgalmat természetesen a legnagyobb mértékben pártolja a francia kommunista párt is, amelynek szerepe a fent említett széles körű koalíció gondolatának felvetése óta ismét teljesen előtérbe került. A párt az utolsó hetek folyamán egyébként is igen megerősödött és nyert népszerűségében. Oka ennek elsősorban a folyó hó 25-én Franciaország szerte lezajlott általános figyelmeztető sztrájk, amely 100%-os sikerénél és figyelmeztet lefolyásánál fogva igen komoly demonstrációnak bizonyult.

Ezenkívül a párt konstruktív magatartása a legutóbbi kormánykrízisben, továbbá azóta minden téren kifejezésre jutott összműködési készsége erősen növelte a rokonszenvet irányában. Tagadhatatlan tény, hogy a párt végleg kijutott azon elszigeteltségéből, amelybe a tavaly őszi sikertelen sztrájkok után került. Helyzete megerősödését élénken mutatta a múlt hét folyamán Romillyban tartott községi választás, ahol a szavazatok 48%-át nyerte el. Mint a pártnak politikai szempontból fontos megnyilatkozása említendő fel még a tegnapi nap folyamán közzétett azon nyilatkozata, amelyben kijelentette (hasonlóan az angol kommunista párthoz), hogy a francia nép sohasem akar és sohasem fog a Szovjetunió ellen küzdeni, és semmiféle olyan háborúban részt venni, amely a Szovjetunió vagy szövetségesei ellen irányul.

A kommunista párttal szemben álló De Gaulle-mozgalom a fent említett és a közép-pártokban megnyilvánuló polarizációs irányzat ellenére is az utóbbi napokban kifejezetten veszített erejéből. Ennek oka a grenoble-i eseményekre⁴ vezethető vissza, amelyekről fenti jelentésemben számoltam be Miniszter Úrnak. A De Gaulle-gárda ottani erőszakos és minősíthetetlen viselkedése az RPF mérsékeltbb szárnyában is igen erős ellenszenvet váltott ki. Ezenkívül ma már a francia közvélemény széles rétegei előtt is nyilvánvaló az a tény, hogy De Gaulle teljes mértékben a nemzetközi háború elkerülhetetlen voltára alapítja egész politikáját, és taktikáját ezen elgondolás vezérli. A francia közvélemény viszont a legnagyobb mértékben háborúellenes. Ez vonatkozik a vezető politikai körökre, sőt magára a Queuille-kormány tagjaira is, akiknek politikájában a háború elkerülésének célja szolgál vezérfonalul.⁵

Ilyen körülmények között kétségtelen, hogy bár politikai taktikázással, amerikai támogatással átmenetileg (esetleg néhány hónapig is) meg lehet még hosszabbítani a troisième force uralmát, mégis a francia belpolitikában csupán két végleges megoldás között van választás. Az egyik a fent említett és a kommunisták bevonásával alkotható széles körű koalíció, a másik De Gaulle hatalomra jutása. Az első felé, mit fentebb kifejtettem, erősen hajlik a francia közvélemény egy nagy része, sőt a francia politikai körök jelentős hányada is, viszont vele szemben áll Amerika befolyása és hatalma. A másik megoldás kétségtelenül népszerűtlen a francia közvélemény többsége előtt, mivel általános meggyőződés szerint egyet jelent, ha nem is az általános, de legalább a polgárháborúval. Ezzel szemben amerikai részről más, jobb megoldás hiányában, amint ezt már fent hivatkozott jelentésemben is jeleztem, kezdenek hajlani afelé, hogy De Gaulle-t elfogadják, sőt igyekeznek őt propagandájukban posszibilisabbá tenni az amerikai közvélemény előtt. Az UNO mellé kiküldött amerikai delegáció egyik tagja, Drew, aki a felszabadulás után követségi tanácsos volt a budapesti amerikai követségen, maga jelentette ki előttem, hogy De Gaulle-t már nem tartja a demokrácia számára veszélyesnek. Viszont az amerikai állásponttal szemben angol részről még messze vannak attól, hogy De Gaulle-t elfogadják. A Labour-kormány ugyanis szovjetellenes politikája ellenére nem tudja még egyszerre elfogadtatni közvéleményével úgy Franco, mint De Gaulle posszibilissá válását.

A krízis tehát a francia belpolitikában megoldatlan továbbra is. Kulcsa azonban ma már nemcsak az országban magában van, hanem a megoldási lehetőségekben majdnem döntően közrejátszanak a nemzetközi események, amelyek központja jelenleg az Egyesült Nemzetek itt folyó konferenciája folytán éppen Párizs maga.

MOL XIX-J-1-j 10. dohoz 11/a (egykorú másolat)

¹ Elvtársam.(francia).

² Conseil National de la Résistance - Az Ellenállás Nemzeti Tanácsa (francia).

³ Comité de la Libération de Paris - Komité Párizs Felszabadítására (francia).

⁴ A grenoble-i eseményekkel kapcsolatos hivatkozott jelentést, miután kizárólag a francia belpolitika máshol is említett eseményeivel foglalkozik, nem közöljük.

⁵ Vö. Károlyi következő napi, októberi elsejei jelentésével. Úgy tűnik, mintha a Schuman-kormány bukása Károlyi külpolitikai éleslátását is megzavarta volna, és teljesen irreális reményeket táplált a SFIO és a KP újabb közeledéséről, noha tudta, hogy ez már csak a nemzetközi környezet miatt sem képzelhető el. Kimerültsége vagy más okozhatta; eddig nem fordult még elő, hogy két egymást követő jelentésben ellentétes véleményt fejtsen ki. Érdekes, hogy Rajk ugyanezt teszi. Mint láthatjuk, két egymást követő táviratban ad ellentétes utasítást.

527. RAJK LÁSZLÓ TÁVIRATA KÁROLYI MIHÁLYHOZ

(Budapest, 1948. szeptember 30.)

64. számú rejtjeltáviratára: meghívást ne fogadja el.¹

KÜM irattára. Párizsi táviratok (eredeti tisztázat)

¹ Válasz a Marshall-lal és J. F. Dullesszal való esetleges találkozás lehetőségét jelentő szeptember 28-i táviratra. L. Rajk erre vonatkozó, nyilván valamivel későbbi levelét.